

Enyedi, Fruzsina¹ – Alpek, B. Levente² – Tésits, Róbert³

A Bükk-hegységtől a nemzetközi karsztkutatásig Beszélgetés Keveiné Bárány Ilonával

From the Bükk Mountains to international karst exploration
Conversation with Ilona Keveiné Bárány

ABSZTRAKT

Jelen interjú célja, hogy bemutassa a professzor asszony életének azokat a mozzanatait, amelyek meghatározóak voltak a földrajz iránt kialakuló elköteleződésében, továbbá ismertesse iskoláinak, tanárainak a szakmai életútjára gyakorolt hatását. A félig strukturált interjú számos kérdéscsoportot érintett, többek között a kutatási irányváltásokat, a sikereket, a nemzetközi szakmai kapcsolatok jelentőségét, valamint a magyar geográfia fő erényeit és kihívásait. Akadémiai doktor; munkájának elismerését nemzetközi tudományos testületi tagságok, illetve díjak, kitüntetések jelzik. Kiemelkedő nemzetközi tudományos kapcsolatrendszere is segítette abban, hogy a karsztok ökológiai elemzésében eredményei novumnak számítanak. 2004-ben Keveiné Bárány Ilonát a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki. Pályája során kiemelt szerep jutott a fiatalok oktatásának, az utánpótlás-nevelésnek, amelyben az együttműködésre építő holisztikus szemléletmódjával sokak tudományos előmenetelét indította el a sikerekhez vezető úton.

Kulcsszavak: mikroklíma, éghajlatlan, tájföldrajz, karszt, geoökológia, alternatív energia

ABSTRACT

The purpose of this interview is to highlight the stages in the Professor's life that shaped her commitment to geography and evaluate the effect her education and teachers had on her professional career development. The semi-structured interview covered a number of issues, including changes in research direction, successes, the importance of international professional relationships, as well as the strengths and challenges of Hungarian geography. As a Doctor of the Academy, her work is recognized by membership in international scientific organisations, awards, and honors. Her outstanding and diversified professional network has also contributed to making her results a novelty in the ecological analysis of karsts. In 2004, Ilona Keveiné Bárány was awarded the "Hungarian Gold Cross of Merit". Throughout her career, the Professor has been devoted to the education of young people, boosting the scientific career of many with her holistic and collaborative approach.

Keywords: microclimate, climatology, landscape geography, karst, geoecology, alternative energy

¹ PhD student, Department of Economic and Social Geography, University of Szeged, H-6722 Szeged, Egyetem u. 2., +36304722617, enyedi.fruzsina@geo.u-szeged.hu, <https://orcid.org/0000-0002-6413-5903>

² Assistant Professor, Institute of Geography and Earth Sciences, University of Pécs, 7621 Pécs, Ifjúság u. 6., alpeklevente@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9637-3693>

³ Associate Professor, Institute of Geography and Earth Sciences, University of Pécs, 7621 Pécs, Ifjúság u. 6., tesits.robort@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9575-3309>

BEVEZETÉS

A Modern Geográfia – néhány év kihagyást követően – az utóbbi években újra kiemelt hangsúlyt fektet olyan interjúk készítésére, amelyek alanyai a hazai földrajztudományra nagy hatást gyakorló professzorok. Sorozatunkban ezidáig Kőszegfalvi, Enyedi, Marosi, Somogyi, Pécsi, Jakucs, Erdősi és Fodor professzorok életútjának, szakmai munkájának bemutatására került sor (Szebényi & Szabó, 2008; Baranyai & Lampért, 2007; Lampért & Radvánszky, 2007a; Lampért & Radvánszky, 2007b; Bugya & Ritz, 2007; Bugya & Ritz, 2006; Herczeg et al., 2021; Gálosi-Kovács & Orsós, 2022). Az alábbiakban a sorozat következő részeként Keveiné Bárány Ilona professzor asszonnyal folytatott beszélgetés tapasztalatait osztjuk meg.

Keveiné Bárány Ilona 1941. szeptember 23-án született Zsadányban. A békési Szegedi Kis István Gimnázium elvégzését követően 1960-ban felvételt nyert a József Attila Tudományegyetemre, ahol 1965-ben biológia–földrajz szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Ezt követően először gyakornoki feladatokat látott el az egyetem Gazdasági Földrajzi Tanszékén. 1966-ban szerezte meg az egyetemi doktori címet, majd néhány évig tudományos munkatársként a Gazdasági Földrajzi Tanszéken, később pedig az Éghajlattani Tanszéken dolgozott.

1972 májusától a Természeti Földrajz Tanszék munkatársa lett, ahol a kandidátusi fokozat megszerzése (1982) után egyetemi docensi kinevezést kapott. 1995-ben választották a JATE Éghajlattani Tanszékének vezetőjévé. 1996-ban habilitált, majd 2003-ban megszerezte az akadémiai doktori címet – első nőként a magyar földrajztudomány történetében. 1998-tól 2003-ig az SZTE Földrajzi- és Földtani Tanszékcsoport vezetője, illetve az SZTE Természettudományi Kar Tanácsának választott tagja két periódusban.

Oktatási tevékenysége sokrétű, kurzusai felölelik a talajföldrajz, a biogeográfia, a klimatikus morfológia, a tájökológia, a geomorfológia és tájökológiai tervezés, a karsztökológia, illetve a globális környezeti problémák témaköreit. Mindezek mellett a doktori iskola „Geoökológia” programját vezeti. Sokoldalú kutatói munkásságának kiemelt területei a karsztmorfológia, a karsztok ökológiai rendszerének, valamint környezetminőségének vizsgálata. Ezeket egészítik ki a geo- és tájökológiai kutatások is. Feladatának tekinti még az alternatív energiák szerepének vizsgálatát a jövő energiaellátásában, különös tekintettel a széleenergia-hasznosítás dél-alföldi lehetőségeinek kutatására. Számos rangos nemzetközi és magyar szakmai tudományos szervezet tagja (IGU Karsztkomisszió rendes tagja, az MTA Földrajzi Tudományos Bizottság választott tagja, a SZAB Környezettudományi Bizottság elnöke stb.) Több tankönyv írója, magyar és nemzetközi szakkönyvek szerzője, továbbá az „Acta Climatologica et Chorologica Szegediensis” szerkesztője. Kiterjedt külföldi kapcsolatrendszerrel rendelkezik. Szakmai munkáját a nyolcvanas évektől számos díj és elismerés övezi. 2004-ben a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjével tüntették ki.

Jelen interjú célja, hogy bemutassa a professzor asszony életének azokat a mozzanatait, amelyek meghatározóak voltak a földrajz iránt kialakuló elköteleződésében, továbbá ismertesse iskoláinak, tanárainak a szakmai életútjára gyakorolt hatását. Hasonlóan fontos cél, hogy áttekintsük karrierjének legfontosabb állomásait, illetve hogy tapasztalatai révén szubjektív kitekintést kapjunk a

magyar és a nemzetközi geográfia közti különbségekre, a jövő tudományos fejlődésének kihívásaira és feladataira.

MÓDSZEREK

Az interjút a szerzők 2021. november 22-én rögzítették személyesen, a tanárnő Szegedi Tudományegyetem Éghajlattani és Tájföldrajzi Tanszékén található dolgozószozájában. A félig strukturált, a „Földrajzi beszélgetések” rovat cikkeinél már több alkalommal használt interjúvázlat számos kérdéscsoportot érintett. Feltárta többek között a gyermekkor, illetve a családi környezet hatását, az iskolák és a tanárok szerepét az életpálya kezdetén. A kérdések között kiemelt hangsúlyt kaptak az egyetemi évekhez kapcsolódóak, illetve a szakmai életút legfontosabb állomásaiával foglalkozók (kutatási irányváltások, munkahelyi légkör, sikerek stb.). Külön rákérdeztünk a nemzetközi szakmai kapcsolatok jelentőségére, a hazai és a nemzetközi geográfia között általa érzékelt különbségekre, valamint a magyar geográfia fő erényeire és kihívásaira. Az interjú végén a tanárnő javaslatokat fogalmaz meg a fiatal geográfus nemzedékek számára.

EREDMÉNYEK

Arra kérjük a Professzor Asszonyt, hogy mesélje el, hogyan telt a gyermekora, milyen családi környezetben nőtt fel.

Általános iskolai tanulmányaimat egy akkor két és fél ezres kisközségben, Zsadányban végeztem. Tulajdonképpen egy eléggé elmaradott település volt, a lakosság többsége mezőgazdaságból élt, ráadásul úgy, hogy ott kimondottan rossz minőségű agyagtalajok vannak. Én olyan családban voltam a negyedik gyermek, amelyikben a szülők postamesterek voltak, tehát a falu lakosságával közvetlen kontaktusban álltak, és így minket, gyerekeket is jól ismert a közösség. 1956-ig ide jártam általános iskolába, amely egy szerény adottságú intézmény volt – a település mérete megszabta a támogatások, fejlesztések mértékét. Abban szerencsém volt, hogy a család jó kapcsolatban állt a falusi értelmiséggel, a pappal, az orvossal, illetve a tanítóval. Minekután a posta központi helyzetben volt, elég szoros barátságok is szövődtek a szüleim és a tanárok között. Ugyanakkor, ahogy említettem, az iskola nem volt korszerű. Annak ellenére, hogy jó tanuló voltam, nagyon sokat kellett a középiskolában behozni abból, amit az általános iskolában nem kaphattam meg. (Erre meg szoktam jegyezni, hogy mindig a mezőny számít, hogy hol ér el sikereket az ember). Egyértelmű volt, hogy a családból az édesapám nyomására mindannyian továbbtanulni készültünk. Ez meghatározta azt is, hogy komoly munkát kellett felmutatni a tanulmányaim során.

Az első találkozásom a földrajzzal ehhez az iskolához köthető. Egy nagyon fiatal tanár (akinek már később itt az egyetemen a fiát tanítottam történelem–földrajz szakon) volt az osztályfőnökünk. Mivel biológia–földrajz szakos volt, valamelyest már akkor megszerettem ezeket a tárgyakat. Elsősorban természettudományos érdeklődésű voltam. A családban a későbbiekben négy tanár is diplomát szerzett ezen a területen. A legidősebb nővérem tanítónő volt, fiatalabb nővérem kémia–fizika szakos

középiskolai tanár, a bátyám matematika–fizika szakos középiskolai tanár volt, akik Debrecenben végeztek. A gyerekek közül én Szegedre kerültem. Ennek háttere az volt, hogy bár a testvéreim egyetemválasztása kijelölhette volna az utat előttem is Debrecen felé, én végül is nem oda iratkoztam be – ezt zárójelben jegyzem csak meg –, mert hárman lettünk volna egyszerre ott egyetemisták. A család úgy döntött, hogy fennállhat a kockázata, hogy esetleg nem kapunk kollégiumot, illetve a nővérem ekkor volt ötödéves, és nem akarták megkockáztatni, hogy ezért kimarad a kollégiumból. Így – ahogy említettem – végül Szegedre kerültem, amit nem bántam meg. Úgy gondolom, hogy maga a város is, meg az itteni színvonal az egyetemi oktatásban elérte és bizonyos értelemben meg is haladta azt, amit abban az időben a debreceni egyetem képviselt.

Visszatérve a kérdéshez, az általános iskolában szerzett impressziók sorát annyiban le is zárhatom, hogy azért ott is nyilván születtek barátságok, olyanok, amelyek megmaradtak és későbbi találkozásokról visszaemlékezve mindannyian azt mondtuk, hogy ilyen helyről továbblépni és egyetemi katedrára jutni, nem volt kis teljesítmény. 1956-ban kerültem gimnáziumba. Az intézményt itt is a családi kör határozta meg, mert a nővéremnek nagyon szép hangja volt, és Békéstarhosra akart jelentkezni, de mivel nem volt zenei előképzettsége, nem vették fel, Békésre irányították. Békésen a Szegedi Kis István Gimnáziumban tanultunk hárman, a bátyám, a fiatalabbik nővérem, és tulajdonképpen egyértelmű volt, hogy engem is oda íratnak be. Ez az iskola, amely ma már református gimnázium, akkor állami intézmény volt, megyei szinten jó színvonalat képviselt. Elég keményen tartották a diákokat, nemcsak az oktatási intézményben, hanem a kollégiumban is. Elsős voltam, amikor az 1956-os forradalom kitört. Az igazgatónőnk, aki nagyon kemény intézményvezető volt, még aznap felrakott minket a TSZ-teherautókra meg kölcsonbuszokra és hazaküldött a kollégiumból. Ennek a háttere az lehetett, hogy nyilvánvaló, hogy egy elsős gimnazista nagyon sokat nem lendít a dolgokon, ugyanakkor nagy felelősség lett volna a részéről, hogy ott tartson. 1956-ban, a hullámok csendesedésével visszakerültünk az intézménybe. Annyi közvetlen hozadéka volt persze a dolognak, hogy az orosz mellett, amely természetesen kötelező volt, lehetett választani egy nyugati nyelvet is az iskolában. A gimnáziumban eléggé mozgékony voltam, a közösségben mindig tevékenykedtem valamit, akár a kollégistatársaim, akár az iskolatársaim között amolyan irányítófele voltam.

Tulajdonképpen itt szerettem meg igazán a földrajzot. Páldy Gyula, aki egy idősebb tanárunk volt, olyan lelkesen és olyan rendszerességgel tanította nekünk a földrajzot, hogy szerettük, élveztük. Amikor arra került a sor, hogy dönteni kell, mely két szakot választom, az egyik mindenképpen a földrajz volt. Miután azonban megszabott szakpárok voltak, a lehetőségek közül természetesen a biológiát választottam. Nem a biológiatanárom miatt szerettem meg a tárgyat, ellenben az ott támasztott követelmények szintjén jól meg lehetett tanulni. Így első nekifutásból Szegedre jelentkeztem és be is kerültem biológia–földrajz szakra.

Hogyan hatottak ezek az évek a későbbi pályájára?

Visszaulva röviden a középiskolai évekre, említettem, hogy aktív voltam, atletizáltam. Ezért, illetve azért is, mert úgy gondoltam, hogy valami sport kell, továbbá a tornatanárom javaslatára jelentkeztem egy sportegyesületbe (MÁV-BTE). Ez sokszor hétfélig utazásokkal is járt. Sajnos mikor az egyetemre kerültem, kiderült, hogy itt nincs atlétikai szakosztály, úgyhogy egy-két hónapig fiúkkal edzettem

a most Radnóti kávézónak nevezett helyiségben (az volt a sporthelyiség). Aztán nem bírtam velük a tempót, úgyhogy azt abbahagytam. Az egyetemre kerülés magával hozta a kollégiumi életet, amely érdekes volt, mert egy olyan szobában voltunk, ahol hét vegyész és hét földrajzos hallgató lakott emeletes ágyakon egy nagyobb szobában. Ez hihetetlen módon megtanított az alkalmazkodásra, mert ott azért ahányan voltunk annyian nyitogattuk az ajtót, annyian feküdtünk le különböző időpontokban. Meg kellett szervezni a magunk kis közösségét, ahol mindenkinek megvolt a feladata. Amúgy jó kapcsolatban voltunk egymással a kollégiumban. Ötödéves korunkra sikerült egy olyan szobába bekerülni, ahol csak heten voltunk. Ott laktak egyébként a bölcsészek is az egyik szinten, a TTK-sok a másikon, úgyhogy vegyes volt az összetétel.

Emlékszem, hogy a felvételre késve érkeztem. Annak idején nemcsak nyáron, de ősszel is vitték a hallgatókat mezőgazdasági társadalmi munkára. Ősszel szőlőt szedtünk, nyáron kukoricát címeztek a megyében; onnan jöttem vizsgázni. Egy olyan évfolyamba kerültem, ahol körülbelül negyvenen voltunk jó földrajzosok. Akkor nagy létszámok futottak a kedveltebb szakoknál (akkor a földrajz is ebbe a körbe tartozott), és elég jól megszerveztük a közösségünket.

Az első nagyobb élmény, amely az oktatással kapcsolatos volt, hogy elsőéves korunkban klimatológiából terepgyakorlatra mentünk: Balatonkenesén mikroklíma-méréseket végeztünk száraz és vizes térszíneken egyaránt. Vízhőmérséklet-mérések mellett különböző teodolitos vizsgálatokat is folytattunk. *Wagner* Richárd professzor az Éghajlattani Tanszék vezetője itt figyelt fel rám. Jelentős hatással volt rám ez a terepgyakorlat. Ezt követően minden nyáron részt vettem a tanszék által szervezett mikroklíma-méréseken. Azok azonban már nem Balatonkenesén zajlottak, hanem a Bükk-hegységben, dolinákban, karsztos felszínen. Számomra ez már nem „csak” gyakorlat volt, hanem a kutatásban is hangsúlyos szerepet játszott, ráadásul a professzor úr mindig tudott szerezni egy kis pénzt a vizsgálatokra. Tulajdonképpen ezeken a méréseken találkoztam először a karszt kutatás jelentőségével. Éjszakánként a sátrakban ültünk és mértünk, mert akkor a műszerek még nem voltak automatikusak. De élveztük, mert azért egy kis szabadidőnk mindig volt, és a Bükk-hegységet jól megismerhettük menet közben. Szerény körülmények között, de itt kezdődött a klimatológia iránti vonzalmam, és későbbi kutatási tevékenységemben ez a mai napig fontos szerepet játszik.

Milyen további kurzusok voltak, amelyek emlékezetesek maradtak?

A másik szakomon, biológián voltak nagyon emlékezetes gyakorlatok. Itt több nagynevű egyetemi tanárt említenék. Kolosváry Gábor, valamint Ábrahám Ambrus professzorok mellett a botanikusokat is kiemelném; ők kiemelkedő tudósoknak számítanak a mai napig. A biológia szak követelményeit nem volt egyszerű teljesíteni, nagyon sokat kellett memorizálni. Nem volt elég az összefüggéseket megérteni, hanem meg is kellett tanulni a növény- illetve állatneveket (a magyar és tudományos neveket egyaránt), emellett az anatómiai ismeretanyag elsajátítása is komoly kihívást jelentett. De velük is gyakran jártunk terepgyakorlatra. Ez egy nagyon fontos dolog volt. Minden évben volt földrajzi és biológiai terepgyakorlatunk. A mi szakpárunk hallgatói a biológia–kémia szakos diákokkal végezték a biológiai gyakorlatot. Ezt azért is említem, mert a férjemet ott ismertem meg. Vele a másik közös érdeklődési területünk a néptánc volt. A szegedi egyetem néptáncgyűjtését annak idején mi alapítottuk 1962-ben. Ez megint rendszeres elfoglaltságot jelentett, közösséget építettünk. A mai napig

nagyon szép emlékek fűződnek ehhez az időszakhoz. A férjem az egyik szőlőtáncos volt, egyben szervezője a csoportnak, ahová a jobb képességű táncosokat gyűjtöttük, és mindezt versenyszerűen csináltuk.

Milyen tényezők játszottak szerepet a diplomamunkája témájának kiválasztásában?

Egyértelmű volt, hogy azoknak a mikroklíma-méréseknek a feldolgozása, amelyeket a Bükk-hegységben végeztünk, jelentik majd a diplomamunkám alapját, „*Egy bükki töbör mikroklímája*” címszóval. Bükki dolináknak, ezeknek a kerekded mélyedéseknek a mikroklímáját mértük mi, amely abban csúcsosodott ki, hogy az egyik ökológus kolléga mostanában indított egy projektet, amelyben én is részt veszek. Ennek lényege az, hogy a hidegtűrő növényeknek ezek a dolinák menedéket biztosítanak, így ott olyan fajok találhatóak, amelyek egyébként nem lennének természetesek a mi klímánkon. De éjszaka hideg légtö alakul ki, „lefolyik” a hideg levegő, így még nyáron is akár -4 fokokat mértünk a dolina alján. Ez sajátos élőhelyet jelent olyan növények számára, amelyek tűrik a hideget. A mai napig a legtöbb hivatkozásom azokra a cikkekre van, amelyek ehhez a témához kapcsolódóan az egyetemi doktori fokozat megszerzését követően készültek. Ennek a munkának aztán nagyon sok kiágazása volt. És ez miért is nagyon fontos? Amikor a biológia–földrajz szakpárt választottam, akkor még egyáltalán nem gondoltam arra, hogy ennek később mekkora jelentősége lesz. Környezetünk élettelen és élő környezetből áll. Az élettelen környezet vizsgálatára kiváló „terep” a geográfia, az élő környezetre pedig a biológia. A munkám során ezt a két területet mindvégig ötvöztem, amely kijelölte a geoökológiai vizsgálati irányokat, akár a dolinákról, akár a karsztok egészéről legyen szó.

Ez abban is megnyilvánult, hogy amikor a tájökológia tantárgyat tanítottam, mindig azzal kezdtem, hogy a tájban az összefüggésrendszerekre világítottam rá, illetve felhívtam a figyelmet, hogy ezeknek a kapcsolatoknak a vizsgálatát érdemes kiemelten kezelni. Ha ezt nem ilyen szemléletmóddal felvértezve tesszük, annak a környezeti állapot látja a kárát. Az egyes tényezőket elkülönítve vizsgálva születhetnek javaslatok a környezeti problémák kezelésére, de az egymásra hatásukat megismerve adhatunk különösen hatékony választ a kihívásokra. Mindig erre a szemléletmódra biztatom a hallgatóimat, akik szép számmal szakdolgoztak irányításom alatt, illetve végeztek diákköri munkát ebben a témában. Minden évben 5-8 szakdolgozóm volt. Közülük sokan diákköri munkában is részt vettek szép sikerekkel, többen nyertek első helyezést. Ők ma már doktori címet szereztek a témakörömből.

Ez a pályafutása elején volt?

Igen, egy rövid ideig az éghajlatton voltam tudományos segédmunkatárs. Aztán voltam a gazdaságföldrajzon, mert a professzor nem akart elengedni, de nem tudott állást kínálni ide. A gazdaságföldrajzi területen viszont adódott lehetőség, így azt is legalább két-három évig tanítottam. Ezután visszakerültem az éghajlattonra (megint tudományos segédmunkatársként), majd amikor Wagner professzor meghalt, akkor Jakucs László a természeti földrajzra hívott. Két évtizeden át ott dolgoztam, természetesen a karsztok vizsgálatával foglalkoztam.

Mit gondol, az életpályájának mely szakaszai voltak a legjelentősebbek?

Azért nehéz ezt megmondani, mert a kutatási tevékenységek egymásra épülve rajzolták ki a teljes képet. A munkám 50 százaléka mindig az oktatásé volt, és ugyanennyire tehető a kutatás szerepe

– tudatosan törekedtem arra, hogy így alakítsam ki az arányokat. Ezért volt az, hogy nagyon sok hallgatóval foglalkoztam, akár mint évfolyamfelelős; akkor is vittem őket kirándulni, amikor nem volt kötelező. Átvittem őket Burgenlandba, a Kőszegi-hegységbe, a tantervben előírtakon túl gyakran külön szerveztünk tanulmányutakat. Három évfolyamnak voltam évfolyamfelelőse, és évfolyamtalálkozók apropóján mindegyikkel találkozom most is.

Nagyon fontos volt számomra az oktatás során ezeknek a diákköröknek a működtetése, illetve a diákköri hallgatóknak jó eredményre sarkallása. Ezen munkámnak köszönhetően kaptam meg a „mestertanár” címet az Oktatási Minisztériumtól. Egyébként az oktatást nagyon szerettem, és sok pozitív visszajelzés is érkezett hozzám. Annak idején, amikor a vizsgatanításra került sor, az általános iskolai mentorom azt mondta, alig hiszi el, hogy nem álltam még katedrán korábban. Hoztam tehát magammal egyfajta rátermettséget, szorgalmasnak is tartottam magam, meg szívesen is tanítottam.

Végsősoron azt kell, hogy mondjam, megkaptam minden fontos, az oktató- és kutatómunkáért adható kitüntetést. 1966-ban az egyetemi doktori cím megszerzését követően megcéloltam az Akadémia által odaítélhető kandidaturát. 1981-ben védtem meg a kandidátusi disszertációm, amely „A karsztos *dolinák* fejlődésének *ökológiai szabályozottsága*” címet viselte (Keveiné Bárány, 1981). Tehát abban már benne volt mindaz a vizsgálat, amit addig a dolinákkal kapcsolatosan a mikroklimán kívül végeztem (növényfelvételezések, növénytípusok lejtőnkénti elkülönítése stb.). E vizsgálatok jelentették az alapot, amelyek továbbfejlesztésére az értekezésemet (később az akadémiai doktorit is) rá tudtam építeni.

Voltak kutatási irányváltások a karrierje során?

Tulajdonképpen nem. Az oktatómunkára sokkal inkább jellemző volt mindez, de abból is hihetetlen sokat profitáltam. Még általános gazdaságföldrajzi gyakorlatokat is vezettem, ahol soproni, meg szombathelyi kollégák is hallgattak. A klimatológiát azért tanítottam, mert a kutatásaim azzal indultak, itt is gyakorlatokban vettem részt, illetve terepvizsgálatokra jártam. A pályám csúcspontjának ugyanakkor az akadémiai doktori cím megszerzését tartom.

Ezek a kutatások természetesen elég komoly külföldi tapasztalatot, illetve kapcsolatrendszer hoztak. Számptalan nemzetközi konferencián vettem részt. Olyan is volt, hogy Postojnába (a karsztok őshazájába) egy évtizeden át minden évben doktoranduszokat is vittem szimpóziumra (pl. Keveiné Bárány, 2007), amelyért ugyancsak elismerést kaptam. Mondhatni, rengeteget profitáltak abból, hogy külföldön kellett előadniuk. Ma már a doktoranduszaim nagy része tudományos intézetekben vagy egyetemeken (Kecskemét, Gödöllő, Innsbruck stb.) dolgozik, egyikük a győri egyetem rektorhelyettese. Kapcsolatunk volt többek között a Durhami Egyetemmel, Helen Goldi révén, ahova három hallgatót három-három hónapra küldhettem, mondanom sem kell, életük nagy élménye volt, hiszen abban az időben ez ritkaságszámba ment. Az ERASMUS révén is létesítettünk nemzetközi kapcsolatot. Tübingenbe minden második évben vagy mi mentünk, vagy az ottani professzor hozta a hallgatóit Aggtelekre kutatni. Diákköröseimmel, szakdolgozóimmal talajtani, illetve szedimentológiai gyakorlatra is utaztunk, a dolinák vizsgálata ezen területek átfogó ismeretét sem nélkülözheti.

Az élményszerű előadások egyik fontos feltétele volt az is, hogy Kanadától Japánon, Dél-Koreán át Mexikóig vagy éppen az európai országokig személyesen ismerhettem meg a karsztokat. Vagy

említhetném a karsztok felszíni folyamatait kutató neves külföldi professzorokat, (Paul W. Williamst az Aucklandi Egyetemről, vagy Derek Ford professzort Kanadából), akikhez fűződő személyes ismeretség révén nem egyszer tanítványokat tudtam beajánlani. De említeném még M. M. Sweeting geomorfológus professzor asszonyt Oxfordból. Ő az egyik legnagyobb név a szakmában, vele Kanadában voltam terepen.

Mit gondol, melyek a nemzetközi, illetve a hazai geográfia hasonlóságai, különbségei?

Mindig igyekeztem azokra a szakmai kapcsolatokra hangsúlyt helyezni, amelyek közel álltak a mi kutatásainkhoz. Azt tapasztaltam, hogy Nyugat-Európában, például Németországban, az egyetemeken a geológia az, aminek rangja van. A geográfiának szűkebbek a lehetőségei és ez mai napig rányomja a bélyegét annak szerepére. Ez azt is jelenti, hogy sokkal nehezebb volt a társadalom- vagy éppen a természeti földrajznak a szerepét hangsúlyozva geográfusként kutatni, mint a geológusoknak. De ne feledjük, a geológus a Földnek egy szeletét, vertikális réteget kutatja. Ezzel szemben a geográfia tájakat vizsgál. A tájban ott van a víz, a talaj, ott van a növényzet, az élet, a társadalom, ott van a társadalomnak az a része, amely használja a természetet. A kettő kapcsolatának a vizsgálata tudományosan is kiemelt jelentőséggel bír, hiszen erről kevesebbet tudunk, mint amit kellene.

Ebben az értelemben szerencsém volt a biológia–földrajz szakkal, mert ezekre egyszerre volt rálátásunk. Nem véletlenül foglalkoztam a karsztokon túlmenően alternatív energiával, szélenergiával; ezekből a vizsgálatokból nem egy publikáció született (Tar et al., 2001; Keveiné Bárány, 2001; Keveiné Bárány & Simon, 2007; Keveiné Bárány, 1991). Már 1970-ben megírtam, hogy a Dél-Alföldön is lehetne kisebb teljesítményű szélkerekeket működtetni. A tanyákon, vagy a farmokon megtermelhetnék azt az energiát, ami fűtésre, öntözésre kell, de a villamosenergia lobbi ezt nem támogatta. Ebben az időben a Wagner professzorral közös cikkünkben a szélnek a gyakoriságát a szélmalomok elterjedésével hoztuk összefüggésbe (Bárány et al., 1970). Már az 1900-as évek elején – a szárazmalmokon és a vízimalmokon túl – 800–900 szélmalom volt az Alföldön, pedig akkor még sehol nem állt rendelkezésre korszerű technológia. Az Akadémián egy konferencián ismertetett, a malmok területi elhelyezkedésével, telepítési lehetőségeivel kapcsolatos eredményeink hasznosítására a gyakorlati életben is jelentkezett igény. Az alternatív energia hasznosítását leszámítva azonban a fő kutatási területem mindvégig a karszt maradt.

A szakmai pályafutását tekintve mire a legbüszkébb?

Dövényi Zoltán professzortól tudtam meg, hogy a gazdaságtudományban voltak már női „nagy-doktorok”, de a földrajztudományban én voltam az első, aki megvédtem az akadémiai doktori értekezésemet 2003-ban. Ami nagyon kedves emlék még, hogy a kollégáim a 65. születésnapomra a hozzám szakmailag közel állók tollából származó, 77 cikket tartalmazó kötetet szerkesztettek nekem. A kötet sokszínűségéből látszik, hogy mennyire széles az a spektrum, amelyen életem során mozogtam, hiszen a szerzők között találunk térképészt, társadalomföldrajzost, ökológust, hazai és külföldi szakembereket egyaránt (Kiss et al., 2006).

Ezek persze „csak” tárgyi dolgok. Ugyanakkor büszke voltam mindig arra, hogy a hallgatóim kedveltek és szerették az előadásaimat, így nem volt soha olyan gondom, hogy ne jártak volna be. Abban,

hogy a szakmai munkában kiteljesedhettem, sokat köszönök még a férjemnek, aki a Mikrobiológiai Tanszék vezetője volt és úgy halt meg 2003-ban, hogy beadta az akadémiai értekezését, de megvédeni már nem tudta. Két gyermekem van, egy fiam és egy lányom, akik molekuláris genetikusként (növény-, illetve humán genetikusként) évek óta angol nyelven tanítanak. Ez is hozzátartozik ahhoz, hogy úgy érzi az ember, teljes és harmonikus volt az élete.

Másrészt azt is megjegyezném, hogy egy-két kivételtől eltekintve, nagyon jó kollegiális kapcsolataim voltak. Tíz évig voltam tanszékvezető, ez alatt az idő alatt a munkatársak körében úgy érzem, jó hangulat uralkodott. Sikertelenül próbáltam olyan légkört teremteni, amelyben bár a magas teljesítményt elvártam, de ezt egyensúlyra törekedve tettem. Tanárként szigorú voltam, de ezt elfogadták a hallgatók, mert csak akkor voltam kemény, amikor láttam, hogy nincs teljesítmény. Mindemellett segítettem őket, volt, akinek szinte a kezét kellett fogni a szakdolgozatírás során.

Mit tart a magyar geográfia fő erényének, esetleg problémájának?

A nem egy esetben szakmai féltékenységre visszavezethető kooperációhiányt problémának tartom. Valódi, releváns megoldások az együttműködésekkel szülehetnek. A féltékenység ráadásul olyan szakmai vitákat szülhet, amelyek nem hogy elősegítenék, de hátráltatják a fejlődést. Nem voltam megalkuvó soha, de mindig arra törekedtem, hogy megtaláljam az egyensúlyt ezen a téren.

Látom, hogy a külföldi cikkek szinte mindegyike sokszerzős, együttműködésre épülő eredmény, míg nálunk a társszerző esetleg egy professzor volt korábban. Ma már nincsenek egyéni nagy kutatások, mert a vizsgálatok többsége multidiszciplináris. Önmagában a földrajzban is több dologhoz kell érteni, a geográfiát sem lehet egyedül művelni. Talán elsőként voltam, aki a szakmánkban erőltette a társszerzős közlemények megjelentetését. Emlékszem, Jakucs László professzort is rávettem, hogy a közös cikkünket elvihesse Párizsba egy konferenciára (Jakucs & Bárány, 1984). Abban az időben még ennyire sem volt hajlandóság arra, hogy az eredményeket akár ilyen formán is megosszák. Én úgy gondolom, hogy az együttműködésre épülő vizsgálatok esetében, ha valaki akár csak egy-két téglát tesz hozzá az eredményekhez, akkor is ott kell lennie a szerzők sorában. Lehet, hogy a kiinduló ötlet az övé volt, vagy az ő közreműködésével oldották meg a problémát. A fentiekén túl a szélesebb körű, városokon átnyúló kooperációk is hiányoztak. Pedig hasznos lenne elismerni, hogy a közvetlen környezetünkön kívül is lehetnek olyan szakemberek, akik tudnak tudományos értéket hozzáadni az eredményeinkhez.

A másik problémának azt látom, hogy nehezen szokunk hozzá ahhoz, hogy megváltozott a világ, a kutatómunka feltételei, a módszerek, a módszerekhez járó eszközök. Az innovációkat a geográfiának is követnie kell, hogy megfelelő válaszokat adhassunk a társadalmi és környezeti kihívásokra.

Véleménye szerint kik azok, akik a legnagyobb hatást gyakorolják a magyar geográfiára?

Nagyon nehéz az embernek a saját generációjából kiemelni bárkit is. Ennek megítélésében maximum az adhat némi támpontot, amikor látok egy-két doktori védést. Akik ott vannak, valamilyen mértékben meg tudják mutatni, milyen szinten képviselik a saját szakterületüket. Meggyőződésem, hogy például Kovács Zoltán, Mészáros Rezső vagy Dövényi Zoltán professzorok kiemelkedőek a társadalomföldrajzi területen. Természetföldrajzban mindenképpen megemlíteném Szegedről Mezősi

Gábort, Debrecenből Kerényi Attila vagy Lóki József professzort. A fiatalabbak közül kiemelném Szabó Szilárdot, aki geoinformatikus irányultságú, így próbálja összekapcsolni a különféle ismeretanyagokat. Említhetnék még persze további neves professzorokat is, de olyan karakter, aki nemzetközi szinten átfogó kutatásokat végez, nagyon kevés van.

Végül egy utolsó kérdés: mit ajánlana a fiatal geográfus generáció figyelmébe?

Ahogy a tankönyveimből vagy éppen az elektronikus jegyzeteimből is tükröződik (Keveiné Bárány, 1991, 1998) a táj kutatás kiemelkedő fontosságú a szakmánkban, minden, ami geográfia, valahol ott kezdődik. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a klímát, a talajt, a vizet, a növényzetet, az élővilágot, sem azok társadalmi hasznosítását. Így épül fel az Ökozónák a Földön című kurzusom mellett a témát körüljáró könyvem is, amely sorra értékeli a zónák elhelyezkedését meghatározó földrajzi tényezőket (Keveiné Bárány, 2016).

Ezzel arra szeretnék utalni, hogy a szemléletet hasznos lenne megváltoztatni. Az említett tényezők mindegyikét megbízható szinten kellene ismerni, ez segítené a problémák feltárását, a kihívásokra való válaszok megfogalmazását. Mondanám, hogy polihisztornak kellene lenni, de ez ma már nem lehetséges. És ezért mondtam, hogy a különböző tudással felvértezett szakemberek kooperációjára van szükség. Erre jó példa volt a Mezősi Gábor irányításával folytatott geoökológiai térképezésünk (Mezősi & Rakonczai, 1997; Keveiné Bárány, 1997). Mindenkinek megvolt a maga részfeladata, amelyeket ötvöztünk, és az eredményeket használjuk a mai napig is. Tehát azt gondolom, hogy olyan holisztikus szemléletre lenne szükség, amely segít a jövőbeli problémák megoldásában.

KÖVETKEZTETÉSEK

Keveiné Bárány Ilona a földrajz iránt elkötelezett nemzetközileg ismert és elismert karsztkutató kiemelkedő, több mint öt évtizedes múltra visszatekintő kutatói, illetve tudományszervezői tevékenységgel. A magyar földrajztudomány történetében első női akadémiai doktor. Munkájának elismerését nemzetközi tudományos testületi tagságok, illetve díjak, kitüntetések jelzik. Kiterjedt tudományszervezői, illetve közéleti tevékenységét a geotudomány szolgálatába állította, mind az egyetem, mind pedig a Magyar Földrajzi Társaság keretei között. Véleménye szerint napjainkban a szakmai-emberi kooperáció jelentősége nem hagyható figyelmen kívül a tudományos eredmények tekintetében. Kiemelkedő nemzetközi tudományos kapcsolatrendszere is segítette abban, hogy a karsztek ökológiai elemzésében eredményei nívumnak számítanak. Életútja a társadalmi mobilitás szempontjából is különleges: Keveiné Bárány Ilona egy békési kistelepülésről jutott el az akadémiai doktori fokozatig. Pályája során kiemelt szerepet kapott a fiatalok oktatása, az utánpótlás-nevelés, amelyben az együttműködésre építő holisztikus szemléletmódjával sokak tudományos karrierjét indította el a sikerekhez vezető úton.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bárány, I., Vörös, E., & Wagner, R. (1970). The influence of wind conditions of the Hungarian Alföld on the geographical distribution of mills. *Acta Climatologica Univ. Szegediensis*, 9(1-4), 73–81.
- Baranyai, G., & Lampért, K. (2007). Riport Enyedi Györggyel. *Modern Geográfia*, 2(2), 1–24.
- Bugya, T., & Ritz, I. (2006). Beszélgetés Jakucs Lászlóval. *Modern Geográfia*, 1(1), 1–35.
- Bugya, T., & Ritz, I. (2007). Beszélgetés Pécsi Mártonnal 2001 februárjában, otthonában, Törtelen. *Modern Geográfia*, 2(1), 1–22.
- Gálosi-Kovács, B., & Orsós, Gy. (2022). A karsztoktól a környezetgazdálkodásig. Beszélgetés Fodor Istvánval [Interjú]. *Modern Geográfia*, 17(1), 47–55. <https://doi.org/10.15170/MG.2022.17.01.03>
- Herczeg, A., Moró, D. R., & Tésits, R. (2021). A füstölgő meddőhányóktól a globális közlekedésig. Beszélgetés Erdősi Ferencsel [Interjú]. *Modern Geográfia*, 16(4), 69–83. <https://doi.org/10.15170/MG.2021.16.04.04>
- Jakucs, L., & Bárány, I. (1984). Ecological factors playing part in karst denudation dynamism for different geographical zones. In Godard, A., & Rapp, A. (eds.), *Process et Mesure de l'Érosion*. (pp. 387–393). Éditions du CNRS.
- Keveiné Bárány I. (1981). *A karsztos dolinák fejlődésének ökológiai szabályozottsága*. [Kandidátusi értekezés]. Szeged.
- Keveiné Bárány, I. (1991). *Biogeográfia*. JATE Press.
- Keveiné Bárány, I. (1991): A szél-erő-hasznosítás éghajlati adottságai az Alföldön. *Földrajzi Értesítő*. 15(3–4), 355–369.
- Keveiné Bárány, I. (1997). Ökotópképző funkció. In Mezősi, G., & Rakonczai, J. (szerk.), *A geoökológiai térképezés elmélete és gyakorlata*. (pp. 57–70). JATE Természeti Földrajzi Tanszék.
- Keveiné Bárány, I. (1997). Természetvédelmi funkció. In Mezősi, G., & Rakonczai, J. (szerk.), *A geoökológiai térképezés elmélete és gyakorlata*. (pp. 71–74). JATE Természeti Földrajzi Tanszék.
- Keveiné Bárány, I. (1997). A geoökológiai térkép. In Mezősi, G., & Rakonczai, J. (szerk.), *A geoökológiai térképezés elmélete és gyakorlata*. (pp. 75–76). JATE Természeti Földrajzi Tanszék.
- Keveiné Bárány, I. (1997). Az ökotópképző és természetvédelmi funkció meghatározása a Kataréti-patak vízgyűjtőjén. In Mezősi, G., & Rakonczai, J. (szerk.), *A geoökológiai térképezés elmélete és gyakorlata*. (pp. 81–96). JATE Természeti Földrajzi Tanszék.
- Keveiné Bárány, I. (1998). *Talajföldrajz*. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Keveiné Bárány, I. (2001). A szélenergia-potenciál és a farmergazdaságok vízkészlete közötti kapcsolat a Dél-Alföldön. In Mika, J. (szerk.), *A légköri erőforrások hasznosításának meteorológiai alapjai*. (pp. 139–147). Országos Meteorológiai Szolgálat
- Keveiné Bárány, I., & Simon, T. (2007). Gondolatok a kisüzemi szélenergia-hasznosításának kérdéseiről. In Tóth, T., & Bíróné Kircsi, A. (szerk.), *Kedvező széllel Kunhegyestől Debrecenig. Tiszteletkötet Dr. Tar Károly 60. születésnapjára*. (pp. 163–171). Magyar Szélenergia Társaság.
- Keveiné Bárány, I. (2016). *Ökozónák a Földön*. JATE Press.
- Keveiné Bárány, I. (2007). Rules of climate, soil sand vegetation on development of karst system. Time in Karst, Postojna, Slovenia. *Short Scientific papers*. 1–4.

- Kiss, A., Mezősi, G., & Sümeghy, Z. (szerk.) (2006). *Táj, környezet és társadalom. Ünnepi tanulmányok Keveiné Bárány Ilona professzor asszony tiszteletére*. SZTE Éghajlattani és Tájföldrajzi Tanszék, SZTE Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék.
- Lampért, K., & Radvánszky, B. (2007a). Beszélgetés Marosi Sándorral 2006 februárjában, a Földrajztudományi Kutatóintézetben, Budapesten. *Modern Geográfia*, 2(2), 1–27.
- Lampért, K., & Radvánszky, B. (2007b). Beszélgetés Somogyi Sándorral 2006 februárjában, a Földrajztudományi Kutatóintézetben, Budapesten. *Modern Geográfia*, 2(1), 1–20.
- Mezősi, G., & Rakonczai, J. (szerk.) (1997). *A geoökológiai térképezés elmélete és gyakorlata*. JATE Természeti Földrajzi Tanszék.
- Szebényi, A., & Szabó, A. (2008). Interjú dr. Kőszegfalvi György Professzor Úrral. *Modern Geográfia*, 3(2), 1–13.
- Tar, K., Keveiné Bárány, I., Tóth, P., & Vágvölgyi, S. (2001). A szélenergia hasznosításának lehetőségei Magyarországon. In Mika J. (szerk.), *A légköri erőforrások hasznosításának meteorológiai alapjai*. (pp. 41–54). Országos Meteorológiai Szolgálat.

Ez a mű a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Ne változtasd! 4.0 nemzetközi licencc-feltételeinek megfelelően felhasználható. (CC BY-NC-ND 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

This open access article may be used under the international license terms of Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0)

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

